

Trajnice in moda

Govoriti o modi v povezavi z rastlinami in naravo se zdi sprva nekoliko nenavadno. Vendar če vzamemo v roke vrtnarske revije in knjige izpred tridesetih let, vidimo, da so se smernice oblikovanja ter razmišljanje o vrtovih in rastlinah do danes močno spreminjali.

Na to je vplivalo veliko dejavnikov, med drugimi tudi podnebne spremembe, večja ekološka zavest (zalivanje, uporaba sredstev za varstvo rastlin in gnojil), večji izbor rastlin in boljše znanje o njih. Do večjega izbora rastlin so pripomogli neutrudni raziskovalci, t. i. plant hunterji, ki so s potovanj po najrazličnejših delih sveta prinašali domov zanimive rastline. Dalje so pomembni žlahtnitelji z vedno novimi sortami rastlin in še mnogi drugi. Močno so napredovale tudi žlahtniteljske tehnike (razmnoževanje s tkivnimi kulturami) in s tem se je čas od nastanka do razširjenosti nove sorte močno skrajšal. Včasih so bila potrebna leta, da so s klasičnimi razmnoževalnimi tehnikami zagotovili zadostno število rastlin, danes pa je to mnogo hitreje. Kar je sicer dobrodošlo, vendar se je z vedno lažjo dosegljivostjo novih sort (veliko novosti lahko naročiš tudi prek spletne trgovine) neko-

liko zgubil tisti čar in veselje, ki smo ga imeli z iskanjem in nakupom novih rastlin prej. Za slovenske ljubitelje rastlin je bil pomemben tudi vstop v Evropsko unijo.

Odmevna knjižna dela o trajnicah

Pomemben vpliv na spreminjanje smernic in razmišljanje o trajnicah so imeli tudi nekateri vrtnarji in avtorji knjig s svojimi odmevnimi deli. Eno izmed takih je bila knjiga angleškega vrtnarja in pisca Grahama Stuarta Thomasa (1909–2003), enega najpomembnejših poznavalcev rastlin in piscev preteklega stoletja. Knjiga z naslovom *Perennial Garden Plants or The Modern Florilegium* (žal slovenskega prevoda te knjige še nismo dočakali, bi se pa lahko glasil *Vrtna trajnice*) je bila izdana poleti 1976 in je bila kmalu uvrščena med t. i. klasične vrtnarske knjige. Dolga leta, vse do jeseni 2006, ko je izšla prva prava

Okrasne trave se jeseni pokažejo v vsem svojem razkošju – opazujemo lahko najrazličnejše oblike rasti, jesensko barvo in cvetove. Pred desetletji okrasnih trav v vrtu skorajda nismo zasledili, današnjega vrta pa si brez njih ne predstavljamo več.

Razkošna greda s trajnicami. Prevladujejo ostrožniki, zvončnice, volčji bob in krvomočnice. Razen slednjih so vse med njimi zahtevne trajnice, ki jih v današnjih vrtovih sadimo zelo premišljeno.

enciklopedija o trajnicah (RHS Encyclopedia of Perennials), je bila najbolj obširno delo o trajnicah z opisi najrazličnejših rodov in vrst. Bila je učbenik in osnova za vse poznavalce kakor tudi ljubitelje trajnic. Knjiga je bila izdana v času, ko so bile trajnice zapostavljena skupina vrtnih rastlin in so po priljubljenosti prevladovala

grmovnice in drevesa. Z izdajo te knjige se je zanimanje za trajnice močno povečalo, in tako še dandanes. Graham Stuart Thomas je v tej knjigi med drugim poudaril tudi dejstvo, da stare sorte trajnic počasi izginjajo iz vrtov in da bi jih nujno morali ohraniti. Dve leti zatem so Angleži ustanovili organizacijo, ki skrbi za ohranjanje starih vrst in sort. Poleg te je Graham Stuart Thomas napisal še večje število drugih knjig, naj omenim le še *Plants for Ground Cover* (1970), kjer so opisane pokrovne rastline, med njimi tudi pokrovne trajnice. Poleg naštetega je pomemben tudi avtorjev doprinos k zanimanju za stare sorte vrtnic v 50. in 60. letih prejšnjega stoletja, ki ravno tako traja še danes.

Slovenci smo v tem prehodnem času dobili dve knjigi o trajnicah, obe izpod peresa Jožeta Strgarja: *Vrtna trajnice* (1967)

s težiščem o predstavitvi trajnic in *Trajnice v vrtu in parku* (1994) s težiščem o rabi trajnic.

Kdo je takrat mislil na trave

Graham Stuart Thomas je bil v razmišljanjih o trajnicah mnogo pred svojim časom. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja o okrasnih travah skorajda ni bilo govora, kaj šele, da bi jih sadili v vrtove ali parke. Kljub temu jim je G. S. T. v svoji knjigi namenil celo poglavje, čeprav je vedel, da čas okrasnih trav še ni prišel. O njih je napisal, da na vrtni gredi s trajnicami dodajo lahкотnost in strukturo, danes pa si vrta ali parka brez okrasnih trav skorajda ne moremo več predstavljati in se njihova vloga v različnih zasaditvah samo še večja. Tudi njegovo razmišljanje o pomenu listov in obliki rasti je bilo zelo napredno. Napisal je, da sta listje in oblika

rasti enako pomembna kakor sami cvetovi rastline. V hortikulturno razvitih državah je danes to vsesplošno privzeto dejstvo, pred 30 leti pa je bila to prava revolucija v razmišljanju. Trajnice z zanimivimi, pisanimi ali barvitimi listi so, podobno kot okrasne trave, v zadnjih letih postale vedno bolj pomembne. Lep primer za to so iskrivke ali ognjeni dež, *Heuchera*, ali plazeči skrečnik, *Ajuga reptans*. Med njimi so znane sorte z rdečimi, srebrnimi, rumenimi in različno pisanimi listi. V zadnjih letih so postali zelo zanimivi tudi rodovi, kot so ameriški slamnik, *Echinacea*, (v ZDA so poleg različnih belih in rožnatih sort vzgojili tudi rume in oranžne), lipica, *Epimedium*, in krvomočnice, *Geranium*, s sortami 'Orion' in 'Rozanne', ki cvetita po nekaj mesecev skupaj. Drugi rodovi, kot so rmani, *Achillea*, krizanteme, *Chrysanthemum*, volčji

Trpežne trajnice, ki nas s svojo pojavnostjo in dolgim cvetenjem razveseljujejo večji del rastne dobe. Med travami cvetijo lepe očke, *Coreopsis verticillata* 'Moonbeam', in gavra, *Gaura lindheimeri*.

Trajnice z zanimivimi, pisanimi ali barvitimi listi so podobno kot okrasne trave v zadnjih letih postale vedno bolj pomembne. Na fotografiji veliki zeleni listi bergenije, *Bergenia*, in belo pisani listi mrtve koprive, *Lamium maculatum*.

bob, *Lupinus*, in drugi pa so nekako izgubili veljavo. Thomas je za njih napisal, da tvorijo ogrodje grede s trajnicami, dandanes pa ni več tako. Pri teh rodovih so bili pomembni predvsem cvetovi. Zelo pomembno je bilo tudi delo nemških avtorjev Richarda Hansena in Friedricha Stahla, *Die Stauden und ihre Lebensbereiche in Gärten und Grünanlagen* (prevod *Trajnice in njihovi življenjski prostori*) leta 1981. V tej knjigi sta avtorja prvič napisala, kako pomembno je, da trajnice sadimo skupaj glede na rastne razmere, v katerih lepo uspevajo. Poglejmo rastlino,

Drevesnica ZAKOTNIK

Dorfarje 32, 4209 Žabnica

Tel.: (04) 513 33 13, Gsm: 031 387 371

Začeli smo s prodajo sadnih sadik:

odpornih sort jablan, hrušk (na različnih podlagah, tudi starejše sorte), češenj, višenj, breskev, nektarin, marelic, sliv, jost, ribeza in malin.

ki je posajena in raste na ustreznem mestu, v primerni zemlji in družbi. Kako lepo bo uspevala in izžarevala vse tisto, kar od nje pričakujemo. Nasprotno pa bo tista rastlina, ki bo posajena na napačno mesto in v napačno združbo, celo hirala in predčasno propadla. V preteklosti se je namreč pogosto dogajalo, da so ljubitelji in tudi poklicni vrtnarji napačno uporabljali trajnice, ker so jih sadili na neustrezna mesta in jim »vsiljevali« rastne razmere, ki jim niso ustrezale. Temu primerno sta bili tudi njihova rast in zunanost daleč od tistega, kar smo pričakovali in kar bi rastlina lahko bila. Tudi to je vzrok, da so trajnice, zlasti v javnih nasadih, nazadovale in so jih vse manj cenili in sadili.

Pravi poznavalci trajnic pa so kmalu spoznali bistvo tega problema. Po več letih razmišljanja, kako bi trajnice bolje spoznali in jih pravilneje uporabljali v vrtu in parku, so odkrili pot, po kateri so se lahko približali cilju – pravilnejši rabi oziroma

mi in svetlobo, ki torej najbolj rastejo na določenem rastišču.

Vidimo lahko, da so se kriteriji in razmišljanja o trajnicah močno spreminjali. V današnjem času veljajo predvsem naslednji – trajnice naj bi imele lepo obliko rasti. Večji del leta naj bi imele lep izgled (nekatero trajnice izgledajo lepo samo do cvetenja, potem pa nič več) in cvetele naj bi čim dalj časa. Zaželeno je tudi, da jeseni njihovi nadzemni deli čim lepše propadajo ali celo ostanejo posušeni na vrtu čez vso zimo. Potem je pomembno tudi to, da so rastline zdrave in čim manj občutljive za bolezni in škodljivce, hkrati pa privabljajo koristne žuželke, nekatere vrste celo ptiče.

V novi enciklopediji trajnic RHS *Encyclopedia of Perennials* avtorja Grahama Ricea iz leta 2006 je opisanih tudi nekaj novih rodov trajnic, več rodov pa je tudi preimenovanih. Zanimivo je, da opisi okrasnih trav in praproti niso več združeni

pravilni saditvi na ustreznih mestih. Prišli so do spoznanja, da vsaka trajnica potrebuje ustrezen življenjski prostor, kar je zanj najpomembnejše. Šele potem v okviru sorodnih in enakih zahtev, torej enakega življenjskega prostora, pridejo na vrsto vsi drugi vidiki pri oceni in izbiri trajnic. Ti vidiki so barvna in oblikovna skladnost med njimi, čas cvetenja, velikost rastline in še vse drugo, kar odločilno vpliva na podobo in medsebojno dopolnjevanje.

Kriteriji in razmišljanja se spreminjajo

Življenjski prostor za trajnice je torej zaočrten ekosistem, v katerem rastejo in uspevajo rastline, ki imajo enake ali podobne ekološke zahteve. Z drugimi besedami povedano, na nekem mestu bodo uspevale tiste rastline, ki imajo podobne zahteve glede oskrbe z vodo, hranilnimi snov-

v posebna poglavja, temveč so po abecedi (latinska imena) vključene med ostale trajnice. V zvezi s posameznimi rastlinami je avtor tudi opisal, kako so jih zlahkali in kako so nekatere pridobivale veljavo.

Vedno večjemu zanimanju za trajnice sledimo tudi v Sloveniji – s povečanim izborom novih sort v vrtnarijah in v vrtnih centrih. Poleg tega bo letos jeseni po 13 letih izšla nova knjiga o trajnicah slovenske avtorice Bernarde Strgar Satler z naslovom *Sto trajnic na Slovenskem*. V knjigi je opisanih sto rodov trajnic, med njimi tudi okrasne trave in praproti. Tuje in prevedene knjige so namreč za nas lahko vir dragocenih informacij in zanimivosti, ne morejo pa biti najboljše in edino vodilo za gojitev in rabo trajnic na naših tleh.

Besedilo in fotografije: Bernarda Strgar Satler